

**Athenaeum.** — 1942. 2. sz. Lengyel Lajos: *A filozófia alapproblémája „Az ember tragédiájá”-ban.* Madách filozófiájának a filozófiatörténet keretében illesztett újszemponitú bemutatása. „Madách nem a felsőbbrendű ember felszabadult ösztöneit teszi az emberi cselekvés értékmerőjévé, hanem az ösztöniség korlátai között is megvalósítandó isteni eszmét.”

**Budapesti Szemle.** — 1942. június, 775 sz. Galamb Sándor: *Csiky Gergely színművei.* Csiky Gergely legnagyobb érdeme a magyar társadalmi dráma megteremtése. Amíg előtte egy-két kísérlet történt ebben az irányban, addig nyomban a Proletárok után egyszerre megszorodik a polgári dráma művelőinek száma. A kilencvenes évek elején feltűnő, hogy Herczeg Ferencnek is Csiky sikerei adhattak ösztönzést a polgári dráma művelésére. Csiky darabjaiban a sajátosan magyar vonás aránylag kevés. Ez azonban csak részben magának az írónak a hibája. Ha mindenáron és minden ízében magyar akart volna lenni, akkor neki is vissza kellett volna nyúlnia a vidéki hangulatú és vidéki levegőjű régi magyar vígjáték alakjaihoz és tárgyaihoz. Nagyobb baj, hogy valóban élő alakjait nem tudta elmélyíteni. Tekintete a jellemnek csak külső vonásait veszi észre és darabjaiban nem a lelki fejlődés, nem a pszichológia a lényeges, hanem az érdekes mese. Ember- és társadalomfelfogása inkább átlagpolgárinak tűnik fel, és úgy érezzük, hogy darabjainak happy end-jei nem annyira megalkuvások, mint inkább az író el nem mélyült sors-elgondolásából fakadnak. Darabjainak legnagyobb érdeme technikájukban rejlik. A hatásos jelenetek és fordulatok egész sorát pergeti le a néző szeme előtt, a nagy jelenetet páratlan gondnal készíti elő, a csattanót mesterien tudja kihegyezni és kitűnően tudja a tömegeket mozgatni. Éppen ilyen ügyességgel tudja alakjait a színpadon összehozni. A modern dráma dialógusát kevésbé fejlesztette tovább. Beszélgető módja símább és fesztelenebb, mint legtöbb elődjéé, s párbeszédeiből nem hiányzik az ötletosság és elevenség, legtöbbször azonban valami vas-kosság telepszik rájuk. — Gálos Rezső: *Enyém, Tied, Övé.* Tartalmas tanulmány arról, hogyan mintázta Jókai e regénye alakjait kortársakról. Különösen értékesek azok az adatok, amelyek a regény főhősének: Aldorfay Incének alakját világítják meg. — Október, 779. sz. Sebestyén Károly: *Széljegyzetek egy önéletrajzhoz.* Herbert George Wells önéletrajzának kritikai megjegyzésekkel kísért ismertetése. — November, 780. sz. Hankiss János: *A magyar irodalom hídvérői.* Az érdekes tanulmány arra világít rá, hogy milyen alkalmak és körülmények magyarázzák meg egyes íróinknak idegen nyelvre való fordítását, azután milyen életviszonyok és képességek készítetik magát a fordítót e munkájára. — Rédey Tivadar: *Egy év magyar drámatermése.* Jelentés a Vojnits-díjjal jutalmazandó hazai színművekről. A bemutatott darabok egyike sem ulti meg azt a mértéket, amelynek alapján a Vojnits-díj kiadható lenne.

**Donauropa.** — 1942. 8. sz. Csery-Clausner Mihály: *Die Rolle Ungarns in der südosteuropäischen Kulturgeschichte.* Magyarországnak mindig a „Pax

Hungarica“, illetőleg a „Pax Danubiana“ szellemében teljesítette kultúrfeladatát Délkelet-Európában.

**Erdélyi Múzeum.** — 1942. 3. sz. Herpei János: *Az erdélyi nyomdászat történetéhez.* Bácsi István állítólagos nyomdász életrajzára, a gyulafehérvári fejedelmi nyomda történetére, valamint Tótfalusi Kis Miklósrá és családjára vonatkozó újabb adalékok. — Tolnai Gábor: *Gróf Lázár János, a Voltaire-fordító.* Lázár János 1761-ben részleteket fordít latinra Voltaire *Essai sur les moeurs* című művéből. Az első hazai Voltaire-fordítás ez, mely az erdélyi felvilágosodással kapcsolatos.

**Győri Szemle.** — 1942. 2. sz. Jenei Ferenc: *A legnagyobb magyar és Győr.* Gróf Széchenyi István győri kapcsolatai. — Gálos Rezső: *Kisfaludy Sándor és Dukai Takách Judit.* Utóbbi költői elindulásának rajza és kiadatlan levele [Duka, 1815. IX. 13.] Kisfaludy Sándorhoz. — Lám Frigyes: *Győr a magyar regény- és novellairodalomban.* (1.) A győri tárgyat feldolgozó szépprózaírók és alkotásaik seregszemléje Virághalmi Ferencről, aki olsónok (1858) használta fel regényeiben a város történetét; győri tárgyú regényeket írtak még, hogy csak a nagyobb neveket emeljük ki: Jókai Mór, Vas Gereben, Tarczai György. — Jenei Ferenc: *Enekek gyűjteménye.* (4.) Három ének szövegének közlése: *A szerelem, Szerelem érzés, Fogadás.*

**Katolikus Szemle.** — 1942. 7. sz. Ágoston Julián: *Tójlélek és líra.* „A táj éppen úgy kiverődik a költő versein, mint élményeinek üdesége. Talán csak egy kis színtolt, — de megkülönböztető jellegű.“ — 8. sz. Márfy Oszkár: *Magyar hallgatók olasz egyetemeken.* Veress Endre *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai* című munkájának részletekben való ismertetése. — Kósa János: *Családi kör.* Eötvös József és családja, fiával, Lóránddal való levelezésének tükrében. — 9. sz. Lukács Gáspár: *A paraszti regény, mint korjelenség.* Elvi jelentőségű megjegyzések az újabb európai regény népies hajtásáról (Reymont, Hamsun, Buck, Steinbeck, Giono) és annak a hazai regényirodalomra (Móricz, Szabó Dezső) tett hatásáról. — König Kelemen: *Koháry István.* Írói arckép „eddig fel nem használt levéltári adatok“ alapján.

**Koszorú.** — 1942. 1. sz. Bán Aladár: *Gyóni Géza élete és költészete* Alkalmi visszappillantás halálának 25. évfordulóján. — Havas István: *A „Fogoly lengyel“ költője.* Csengey Gusztáv születésének századik évfordulójára készült színes pályakép. — Birkás Géza: *Jean de Bonnefon* (1866—1928). A francia Petőfi-kultusz egyik apostoláról, aki 1923-ban a Sorbonne Petőfi-ünnepélyét rendezte.

**Libanon.** — 1942. 1. sz. Elek Oszkár: *Kardos Albert.* Ünneplő méltatás 80. születésnapja alkalmából.

**Magyar Szemle.** — 1942. 43. kötet. 3. sz. Némédi Lajos: *Kuthy Lajos a magyar jellemről.* „A közjellem rajza a *Polgári Szózat*ban és a népjellem rajza a *Hazai rejtelmek*ben, szerencsésen egészítik ki egymást s alkotójuknak a magyar közismeret bűvárai között előkelő helyet biztosítanak.“

**Ország Útja.** — 1942. 7. sz. Jancsó Elemér: *Az erdélyi magyar színművészet jubileuma.* A kolozsvári színház 150 éves története madártávlatból.

**Protestáns Szemle.** — 1942. 8. sz. Szász Károly: *Egy régi öreg pap leveleiből.* Adalékok Szász Károly ref. püspök levelesládájából. (Dobos János lelkész két levele [1879. V. 9. és V. 12.]; az első önéletrajzi.) — Kovács Endre: *Németh László kritikai szerepe.* „Lidérces nyugtalansága, mohó tudásvágya, irodalmat életté változtató vénája a legjobb bizonyítéka annak, hogy ebben a célban mindnyájan egyetértünk.“

**Soproni Szemle.** — 1942. 3. sz. Benkő László: *A Bánk bán soproni vonatkozásai.* Ezek: a Tragédiában szereplő Martinsdorf a sopronmegyei Nagymárton; 1793-ban egy soproni fiatal katona, Lakfalvy Ede, levélben felszólította Schillert, hogy Bánk bán történetét tragédiában dolgozza fel; a Melinda nevet Katona Cseri Péternek ma már csak egyetlen példányban, a soproni líceum könyvtárában meglévő *Ottó vagy a zabolátlan indulatok áldozata* (1812) című románijából vette; Bárány Boldizsár, a Bánk bán rostájának írója soproni diák volt. — Csatkai Endre: *Gyóni Géza tevékenysége a soproni Kultúrában.* Gyóni az 1911-ben indított szépirodalmi folyóiratban számottevő költői és bírálói tevékenységet fejtett ki.

**Sorsunk.** — 1942. 6. sz. Juhász Géza: *A vidéki költő.* „Oláh Gábor mindent akar, mindent vállalt. Mindenen, amit csinált, ott a nagyság fuvalata.“ — 7. sz. Sík Sándor: *Móricz Zsigmond* jelenetekben, egyes képekben látja a valóságot, ezért is elsősorban a novellában klasszikus. „Parasztábrázolása a Tiszántúl kemény és sűrűvérű kálvinista népének vonásait hordozza, a katolikus dunántúli, szegedvidéki, vagy székely föld népének bizonyos jellemző vonásait már kevésbé veszi észre.“

**Szabolcsi Szemle.** — 1942. 1—2. sz. Turóczy Zoltán: *Bessenyei György.* A Bessenyei-Társaságban elmondott emlékebeszéd. — Belohorszky Ferenc: *Az élő Bessenyei.* Alkalmi emlékezés.

**Új Magyar Museum.** — 1942. 1. kötet. 1. sz. Sziklay László: *Kazinczy jegyében.* „A mi kötelességünk az, hogy kiműveljük a magunk parlagiát, felszínre hozzuk tájunk magyarságának sajátos értékeit.“ — Semetkay József: *A költő és a táj.* Az újabb erdélyi líra ismertetése.

**Vigilia.** — 1942. 9. sz. Fényi András: *Harsányi Lajos költészete.* „Hangja ott hallatszott az új katolikus líra hajnalán s ma is egyik vezető szólam az ő költészete.“